

**Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden**

## 1840

Vragen van de leden **Van der Linde** en **Wörsdörfer** (beiden VVD) aan de Minister van Financiën en de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat over *de financieringsmogelijkheden van het midden- en kleinbedrijf en de financieringsmonitor van het Centraal Bureau voor de Statistiek* (ingezonden 1 februari 2019).

Antwoord van Staatssecretaris **Keijzer** (Economische Zaken en Klimaat), mede namens de Minister van Financiën (ontvangen 13 maart 2019).

### Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het artikel «Voor kleine bedrijven gaat de geldkraan het minst ver open»<sup>1</sup> en de onderliggende Financieringsmonitor van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)?

### Antwoord 1

Ja.

### Vraag 2

Wat vindt u van de beschreven situatie in dit artikel? Kunt u reageren op de bevindingen dat zeker voor het mkb het steeds moeilijker is om financiering rond te krijgen? Worden de bevindingen uit de Financieringsmonitor gestaafd door de informatie die de ministeries zelf hebben? Krijgt u dergelijke signalen ook terug vanuit uw eigen gesprekken met ondernemers?

### Antwoord 2

De CBS Financieringsmonitor is gemaakt in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en is voor mij een belangrijk informatiebron over mkb-financiering. Voor mijn reactie op de Financieringsmonitor verwijs ik u naar de brief (Kamerstuk 32 637, nr. 344) die ik naar uw Kamer heb gestuurd op 4 februari 2019, over de Financieringsmonitor en de evaluaties van diverse financieringsinstrumenten.

In het algemeen geldt dat het financieren van het mkb risicovoller is dan het financieren van het grootbedrijf. Deze hogere risico's kunnen zowel te maken hebben met het te financieren bedrijf als met het te financieren ondernemingsplan. Bij het micro- en kleinbedrijf gaat het veelal om kleinere

<sup>1</sup> «Voor kleine bedrijven gaat geldkraan het minst ver open» – Het Financieele Dagblad, 28-01-2019

aanvragen, waarvan de relatieve kosten van kredietbeoordeling hoog zijn. Op basis van de *Bank Lending Survey* (BLS), een peiling van de ECB onder banken, lijken de acceptatievoorwaarden voor financiering te verbeteren. Ik vind het gesprek over de zoektocht naar financiering met ondernemers belangrijk. Dat is de reden dat ik in mijn mkb-tour, die ik aankondigde bij de lancering van het mkb-actieplan op 28 juni 2018, geregeld ondernemers bezoek in het kader van bedrijfsfinanciering. Tijdens deze bezoeken merk ik dat voor het mkb, en dit geldt nog meer voor startende bedrijven, financiering van groei en innovatie vaak lastig is. Wel heb ik ook vele ondernemers ontmoet die het wel gelukt is financiering te vinden.

### Vraag 3

Hoe verhouden de cijfers uit de Financieringsmonitor zich tot omliggende landen? Hebben ondernemers in Nederland het moeilijker dan collega's uit het buitenland om financiering rond te krijgen?

### Antwoord 3

Uit recent onderzoek van de ECB en de Europese Commissie dat onder ondernemers wordt gehouden (Survey on the access to finance of entrepreneurs (SAFE)) blijkt dat de resultaten per lidstaat op de verschillende onderwerpen uiteenlopen. De survey heeft drie hoofdthema's, te weten: de financiële situatie van het bedrijf, de belangrijkste uitdagingen die de ondernemer ervaart en de financieringscondities van het bedrijf. Uit de SAFE (april – september 2018) blijkt dat de afwijzingen van financieringsaanvragen bij banken zijn gedaald. Deze daling is relatief groter dan in andere lidstaten, alhoewel het belangrijk is de bevindingen vanuit SAFE over een langere tijd te bezien. Als we kijken naar het totale aantal toekenningen van externe financiering zien we namelijk dat dit lager ligt dan het EU gemiddelde. Deze cijfers corresponderen met het beeld dat uit de CBS Financieringsmonitor komt. Daarbij zij opgemerkt dat de CBS Financieringsmonitor een grotere steekproef omvat (5.200 Nederlandse mkb-ondernemers tegen 800 Nederlandse mkb-ondernemers in SAFE) en zodoende meer representatief is.

Naar aanleiding van de motie Graus (Kamerstuk 31 311, nr. 203) zal ik de Tweede Kamer in het tweede kwartaal van dit jaar informeren over een CPB-studie naar de mkb-financieringsmarkt in Europees perspectief, die in opdracht van mij wordt uitgevoerd. Hierbij betrek ik ook een aparte enquête en een discussiepaper die mijn ministerie met de Europese Commissie uitwerkt, om *best practices* op het gebied van mkb-financiering in andere Europese landen in kaart te brengen.

### Vraag 4 en 5

Wat is de oorzaak van deze mismatch in de financiering? Zijn de eisen die gesteld worden aan kapitaal disproportioneel hoog of is er sprake van teveel bureaucratie?

Wat vindt u van de conclusie dat vooral het midden- en kleinbedrijf (mkb) nog teveel moeite heeft om financiering rond te krijgen?

### Antwoord 4 en 5

De CBS Financieringsmonitor laat zien dat het microbedrijf (2–10 werkzame personen) het meeste moeite heeft met het vinden van financiering. Bij 20% van het microbedrijf leidt een financieringsaanvraag niet tot financiering en in 80% lukt het wel om de aangevraagde financiering geheel of gedeeltelijk aan te trekken. Van het mkb dat een financieringsaanvraag doet slaagt 16% niet in het aantrekken van financiering. Voor het mkb-bedrijf dat een financieringsbehoefte heeft en zich heeft georiënteerd, maar uiteindelijk geen aanvraag indient is het beeld anders: hiervan weet 56% externe financiering te vinden. De Financieringsmonitor geeft geen informatie over de kwaliteit van de aanvragen. Het is daarmee niet mogelijk een oordeel te vellen of er daadwerkelijk een mismatch van financiering is. Ook andere onderzoeken, zoals de *Survey on the access to finance of entrepreneurs* (SAFE) en de *Bank Lending Survey* geven over de mismatch onvoldoende uitsluitsel. Uit deze onderzoeken blijkt dat internationaal gezien de financieringsvoorwaarden in Nederland niet buiten proportie zijn. Ook dit onderwerp neem ik mee in de reactie op de motie Graus die ik in het tweede kwartaal van dit jaar aan uw Kamer zal sturen.

#### Vraag 6

Welke stappen zet de regering op dit moment om financiering voor mkb'ers te vereenvoudigen, zeker daar uit het artikel blijkt dat voor bijna de helft van de ondernemers een gebrek aan financiering een rem zet op groeiplannen?

#### Antwoord 6

De helft van de afgewezen bedrijven ervaart door gebrek aan financiering problemen met de groei van hun bedrijf. Ik vind dat de toegang tot financiering voor het mkb optimaal dient te zijn. Daarom verbeter ik de toegang tot financiering voor het mkb door middel van de BMKB en Qredits, en ook met financieringstafels. Hier wordt het in de kern financieel gezonde mkb met haalbare financieringsplannen door financiers en intermediairs ter tafel gebracht, om de financieringsmogelijkheden te bespreken en deze bedrijven te versterken met kapitaal, netwerk en kennis. Ook steun ik de Stichting MKB-financiering bij hun activiteiten, zoals het bereiken van ondernemers, het opstellen van een gedragscode en het beschikbaar maken van een doorverwijstool voor ondernemers met een financieringsbehoefte naar financiers. Specifiek voor groei-bedrijven zijn er naast deze maatregelen ook risicokapitaalinstrumenten, zoals de SEED Capital en Vroegefasefinanciering; deze kunnen ondernemers ondersteunen bij het realiseren van hun groeiplannen.

#### Vraag 7

Welke stappen kunnen banken zetten om de toegang tot financiering voor ondernemers te verbeteren? Welke stappen zijn banken voornemens te nemen? Neemt u de toegang van ondernemers tot financiering mee in uw gesprekken met de financiële sector? Zo ja, wat zijn de geluiden die u daar terug hoort?

#### Antwoord 7

Het is in het commercieel belang van banken zelf dat zij die bedrijven financieren die passen bij de doelgroep van de bank en zich kwalificeren. Daarbij heeft elke bank zijn eigen klantsegmentatie, bedieningsmodel, distributiekanaal en risicoafweging. Banken hebben stappen gezet om hun leningsproducten en processen transparanter en eenvoudiger te maken voor zover de wet- en regelgeving dat toelaat, om in te spelen op verschillende kredietbehoeften van ondernemers. Ook is de weg naar de bank voor de ondernemer door digitalisering op verschillende punten vergemakkelijkt. Tegelijkertijd wordt bij een deel van de ondernemers het persoonlijk contact gemist met medewerkers van de bank.

Een andere relevante ontwikkeling is dat banken in toenemende mate financieren samen met andere financiële dienstverleners of aanbieders. Denk daarbij aan *crowdfunding*, *business angels*, *venture capital*-fondsen of via het bankbedrijf onder het eigen of een ander label. Op het gebied van doorverwijzen en stapelfinanciering kunnen banken, financiële dienstverleners en aanbieders elkaar nog beter aanvullen.

Banken hebben een Gedragscode kleinzakelijke financieringen opgesteld (sinds 1 juli 2018 ingevoerd) om klanten duidelijkheid te geven over wat zij in de relatie tot hun bank kunnen verwachten van de dienstverlening. Zo werken banken ook mee aan regionale financieringstafels, waar moeilijker te financieren aanvragen worden besproken in een netwerk van financiers met een divers productaanbod. Dit zijn goede stappen van de banken, om de toegang tot financiering voor ondernemers te verbeteren. Ik heb een periodiek overleg met de banken waarin ik deze en andere onderwerpen bespreek.

#### Vraag 8

Welke stappen kunnen ondernemers zelf zetten om hun toegang tot kapitaal te verbeteren? Op welke manier bevordert de overheid de bekendheid van ondernemers met alternatieve financieringsvormen? Welke stappen zijn hier nog te zetten?

#### Antwoord 8

Het is belangrijk dat ondernemers financieel gezond zijn en de markt financieel haalbare plannen financiert. Uit de Financieringsmonitor blijkt dat bedrijven met een hoger onderpand of solvabiliteit een grotere slaagkans hebben bij een financieringsaanvraag. Ik adviseer ondernemers voldoende de tijd te nemen voor het opstellen van een financieringsaanvraag en het oriënteren op waar ze de juiste financiering voor hun investering kunnen vinden. Een aantal jaar geleden is hiervoor de Financieringsdesk ingericht bij de Kamer van Koophandel. Een belangrijk algemeen aandachtspunt is dat ondernemers bij een financieringsaanvraag de benodigde documenten ook daadwerkelijk aanleveren. Ondernemers zouden naast de kosten van financiering ook naar de andere aspecten van financiering kunnen kijken, bijvoorbeeld naar de flexibiliteit die een financier biedt en de kennis en het netwerk dat een financier kan inbrengen bij risicokapitaal.

#### Vraag 9

Welke rol spelen alternatieve vormen van financiering, zoals crowdfunding, Qredits en The Funding Circle? Op welke manier kan de overheid de marktsituatie voor deze alternatieve financieringsbronnen bevorderen?

#### Antwoord 9

De omvang van alternatieve vormen van financiering blijft in verhouding tot de gehele financieringsmarkt bescheiden. Het mkb gaat voor krediet nog altijd eerst naar de bank. Tegelijkertijd gebruikt het mkb een steeds diversere financieringsmix. Traditionele kredieten worden bijvoorbeeld aangevuld met *leasingen factoring*. De rol die deze alternatieve financiers spelen wordt met het gebruik van fintech en nieuwe financieringsvormen alleen maar groter. Ik moedig dat aan. Zo is bijvoorbeeld vorig jaar de stichting MKB-financiering van start gegaan. Deze stichting van alternatieve financiers steun ik en richt zich onder andere op de bekendheid van alternatieve financiers bij ondernemers, accountants en adviseurs. Daarnaast is de BMKB permanent opgesteld voor alternatieve financiers.

#### Vraag 10

Welke rol speelt de modernisering van het zekerheidsrecht in het verbeteren van de financieringsmogelijkheden voor ondernemers? Kan ingegaan worden op de stand van zaken rond het voorgenomen wetsvoorstel over aanpassing van het verpandingsverbod?

#### Antwoord 10

Zoals toegezegd tijdens de begrotingbehandeling ben ik op dit moment in gesprek met banken en alternatieve financiers over het zekerhedenrecht in relatie tot mkb-financiering en zal mijn oordeel hierover geven in een Kamerbrief over de voortgang van het mkb-actieplan voor de zomer van 2019.

De internetconsultatie van het Ministerie van Justitie en Veiligheid over het voorontwerp heeft uitvoerige en deels zeer gedetailleerde reacties opgeleverd. Die leiden ertoe een aantal aspecten van het wetsontwerp nader te bezien. Daarom is het nuttig om hierover nog een keer met de stakeholders in overleg te treden. Dat staat voor dit voorjaar gepland.

#### Vraag 11

Welke rol speelt een goed functionerende kapitaalmarktunie in het sneller rondkrijgen van financiering voor ondernemers? Welke initiatieven op dit vlak worden nu uitgewerkt? Welke belemmeringen op Europees vlak zijn u bekend?

#### Antwoord 11

De kapitaalmarktunie beoogt bij te dragen aan een verdere integratie van kapitaalmarkten in de Europese Unie en een verbreding en verdieping van de financieringsmogelijkheden voor projecten en ondernemers die nu nog in belangrijke mate afhankelijk zijn van bankfinanciering. Om dit te bewerkstelligen heeft de Europese Commissie zeventien wetgevende voorstellen uitgebracht. De voorstellen op het gebied van *crowdfunding*, het prospectus en het bevorderen van het gebruik van mkb-groeimarkten zien hierbij met

name op financiering voor het mkb. Door het stellen van geharmoniseerde Europese regelgevende kaders worden barrières op het gebied van wet- en regelgeving tussen de verschillende lidstaten weggenomen. Op termijn zal dit leiden tot meer financiering en beschikbaarheid van meer verschillende soorten alternatieve financiering voor ondernemers.

Van de zeventien voorstellen zijn er inmiddels drie afgerond (het gaat hierbij om de voorstellen over simpele, transparante en gestandaardiseerde securitisaties (STS), de herziening van de verordeningen voor Europese durfkapitaal- en sociale ondernemersfondsen (EuVECA en EuSEF), en het aannemen van de prospectusverordening. De overige veertien voorstellen bevinden zich nog in afrondende dan wel onderhandelingsfase. Nederland zet zich in om op de belangrijkste voorstellen zo snel mogelijk tot een akkoord te komen.

Ondanks de substantiële regelgeving op de financiële markten is er in de EU op meerdere vlakken nog sprake van fragmentatie op de kapitaalmarkten. Zo blijven de kapitaalmarkten gekenmerkt door een *home bias*, waarbij beursaandelen vooral in binnenlands bezit zijn. Er kunnen meerdere type barrières worden onderscheiden die grensoverschrijdende investeringen beïnvloeden, waaronder cultuur en taal, het verschillend implementeren van richtlijnen (bijvoorbeeld door het gebruik van nationale koppen), gebrek aan harmonisatie op andere terreinen (bijvoorbeeld faillissementswetgeving, vennootschapsrecht of belastingwetgeving) en verschillen in interpretatie en procedures van nationale toezichhouders. Nederland stelt zich positief op ten aanzien van de verkenning van eventuele verdere stappen richting een verdere integratie van de kapitaalmarkten in de Europese Unie.

#### Vraag 12

Deelt u de mening dat het mkb een fundamentele pijler van onze economie is en dat onze economie schade oploopt door het niet rondkrijgen van financiering voor het mkb?

#### Antwoord 12

Ik deel de mening dat het mkb een fundamentele pijler van onze economie is. Ik vind het van belang dat gezonde bedrijven voldoende financiering kunnen aantrekken voor bijvoorbeeld investeringen, groei en uitbreiding, overnames en fusies. Dat is de reden dat mijn beleid gericht is op het verbeteren van de toegang tot financiering voor het mkb.

Zoals gemeld in de aanbiedingsbrief van de CBS Financieringsmonitor onderzoek ik momenteel de werking van de mkb-financieringsmarkt. Het onderzoek moet een feitelijke analyse opleveren die bijdraagt aan een nieuwe toekomstvisie op de financieringsmarkt en de rol de overheid hierin. Ik verwacht uw Kamer hierover na de zomer te kunnen informeren.